

УДК 338.246.

*Алексеева К.А., кандидат наук з державного управління, старший викладач,
Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ*

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КЛАСУ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті доведено, що в умовах постіндустріального суспільства інтелектуальний клас відіграє ключову роль. Представники інтелектуального класу за своєю суттю є працівниками нового типу, для яких матеріальні стимули вже не є основними, якщо створено умови для самореалізації та самовираження. Зростання інтелектуального класу сприяє зміні структури зайнятості в економіці у напрямку збільшення питомої ваги інноваційної зайнятості, зайнятості у сфері науки та освіти. В Україні необхідно терміново створити дієві механізми розвитку інтелектуального класу.

Ключові слова: *постіндустріальне суспільство, інтелектуальний клас, працівники нового типу, інноваційна зайнятість.*

Інформаційна революція, яка в розвинених країнах зумовила перехід від індустріального суспільства до постіндустріального, перетворила інформацію та знання на ключову продуктивну силу, змінила місце та роль людини в новому суспільстві, а сукупний інтелектуальний капітал нації став визначальним фактором прогресу. Якщо раніше, в умовах індустріального суспільства, стимулюючим та обмежуючим фактором розвитку виступав капітал, то на теперішній час, соціально-економічний розвиток країни залежить від вміння використовувати та нарощувати інтелектуальний продукт.

В постіндустріальному суспільстві людина перестає бути, як раніше, просто чинником (агентом, фактором) виробництва. Вона виходить із його структури стає поруч з ним, здійснює його цілеспрямоване регулювання, перебуваючи за його межами. Вихід людини за межі безпосередньо виробничого процесу зумовлює перехід її провідної функції від матеріально-уречевлених елементів виробництва (індустріальне суспільство) до соціальних та інтелектуально-духовних. Саме тому пріоритетна роль тепер належить саме живій праці, а не матеріалізованій у засобах виробництва [1, с. 124].

У таких умовах швидкими темпами формується новий тип працівника, який володіє рядом специфічних навичок щодо оперування інформацією та знаннями, виступає практично незалежним від умов виробництва та від власності на засоби výro-

бництва, володіє високим ступенем мобільності та прагне до такої діяльності, яка надає можливість для творчої самореалізації та самовираження.

Специфічним також для працівника нового типу є те, що матеріальні стимули уже не відіграють для нього визначальну роль. В умовах інформаційного суспільства саме трудова діяльність людини, яка не мотивується виключно матеріальними потребами, змінює характер та механізми господарювання, а також прискорює перехід до наступного технологічного укладу, набагато у значнішій мірі, аніж будь-які революційні потрясіння. Це обумовлено тим, що у випадку достатніх можливостей для самореалізації особистості, примноження матеріального продукту вже не сприймається окремою особистістю як самоціль, а його відчуження як несправедливість.

З іншого боку, якщо у людини відсутні є можливості для самореалізації, а людина виступає простим виконавцем чужої волі, то це якраз і може сприйматися людиною як несправедливість. Часто-густо можна спостерігати, як на підприємствах різних форм власності виникають конфлікти, пов'язані не з матеріальними чинниками, а такі, що стосуються умов праці, свободи прийняття рішень, вирішення різного роду соціальних питань.

Схожа ситуація має місце і на макроекономічному рівні: у суспільстві, в якому відсутні можливості для творчої самореалізації особистості, постійно існує небезпека розпалювання соціальних негараздів [2, с. 6]. Якщо ж конфлікт між суспільством та особистістю не долається, а поглиблюється, то це може призвести до її деградації, посилення апатії, утвердження шкідливих та небезпечних стереотипів. Причому це стосується як окремих людей, так і цілих соціальних груп.

Зазначимо, що в процесі становлення нового постіндустріального суспільства клас інтелектуалів поступово набуває ролі господарюючого класу, а економіка набуває рис інноваційної економіки. Представники даного класу походять, як правило, з освічених та забезпечених сімей, самі володіють сучасними навичками та є зайнятими у високотехнологічних галузях виробництва. Даний господарюючий клас не паразитує на інших класах, а постійно «виробляє знання», пропонуючи ринку принципово нові товари і послуги та забезпечуючи собі тим самим матеріальний добробут. Паралельно стрімко знижується роль інших класів, в тому числі і робітничого класу, що пов'язано із підвищенням рівня технічних засобів праці, які уже вимагають достатньо кваліфікованого підходу. Ті працівники, які здатні освоїти сучасні технічні засоби виробництва за своєю культурою та рівнем життя уже можуть бути віднесеними тільки до працівників інтелектуальної сфери і аж ніяк не до робітничого класу: вони ніби

мігрують з «нижчого» класу до «вищого» завдяки набутим новим навичкам та підвищенню кваліфікації. Все це сприяє постійному зростанню в економіці інноваційної зайнятості та розширенню інноваційних високотехнологічних галузей, сфери науки та освіти.

Водночас, варто відмітити, що стати повноцінним членом інтелектуального класу досить важко, та відтворюється він часто як доволі замкнутий клас, коли діти часто виступають продовжувачами справи батьків. Причиною цього є не тільки необхідність значних фінансових витрат на навчання, але й потреба навчатися, набувати освіти, протягом всього життя, до чого далеко не всі готові.

В Україні згадані процеси перебувають на теперішній час у зародковій стадії, що пов'язано, у першу чергу, із недотриманням стратегії інноваційного розвитку економіки на практиці. В нашій країні структура зайнятості не є відповідною постіндустріальному суспільству. Клас інтелектуалів не тільки не виступає поки що як господарюючий клас, але балансує на грані виживання у зв'язку із недостатніми фінансуванням та відсутністю умов для розвитку науки та освіти, інших інноваційних галузей. В економіці фіксується нестача фахівців якраз робітничих спеціальностей, що є непрямим свідченням індустріального характеру економіки України. Науково-технічний потенціал, який все ще є збереженим з радянських часів, залишається практично виключеним із процесів суспільного відтворення. Дані негативні явища аж ніяк не сприяють формуванню нового типу працівника інтелектуальної сфери, хоча потрібно визнати, що ті, хто в ній все-таки працює, володіє рядом рис, притаманних представникам інтелектуального класу постіндустріального суспільства (незалежність від власності на засоби виробництва, висока мобільність, прагнення до самореалізації та самовираження).

Таким чином, на сьогодні терміново потрібно створити дієві механізми розвитку освіти та науки, інших інноваційних галузей економіки, що сприятиме формуванню структури зайнятості, відповідної постіндустріальному суспільству, та становленню інтелектуального класу.

Список використаних джерел

1. Гальчинський А. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. Методологічні аспекти / А.Гальчинський: [наук.вид.]. - К.: Либідь, 2006. - 312 с.
2. Иванов В.Н. Инновационные социальные технологии устойчивого развития / В.Н. Иванов, В.И. Патрушев, Г.Т.Галиев. - Уфа: ООО «Дизайн Полиграфсервис», 2003. - 352 с.

***Annotation.** It is proved in the article that in the cases of the postindustrial society intellectual class plays the key role. The representatives of the intellectual class are in the essence the new type workers for whom the material stimulus are not prior if there are cases for self realization. The growmg of the intellectual class stimulates structure changes in employment, raises innovative employment, employment in science and education. In Ukraine it is urgent and necessary to create working mechanisms of development of the intellectual class.*

***Key words:** postindustrial society, intellectual class, new type workers, innovative employment.*

УДК 314.114(477)

Н.І. Мозолюк, старший викладач,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА СОЦІАЛЬНУ БЕЗПЕКУ

Визначено ступінь впливу демографічної ситуації в Україні на соціальну безпеку. Спрогнозовано зміни основних складових демографічного розвитку та можливості досягнення ними рівня загроз соціальній безпеці. Обґрунтовано напрями вдосконалення механізму державного регулювання окремих аспектів соціальної безпеки у система національної безпеки.

***Ключові слова:** демографічна ситуація, соціальна безпека, національна безпека, соціальна загроза, державне регулювання.*

Кардинальні перетворення політичного та економічного характеру, що нині відбуваються в українському суспільстві, призводять до виникнення внутрішніх чинників, які за певних обставин можуть стати реальною загрозою безпеці. Економічні реформи зачепили одночасно такі фундаментальні основи життєдіяльності людини, колективів, суспільства в цілому, як відносини власності, управління, стимули, інтереси які зумовили істотне відставання в державному управлінні соціальною сферою. Її реформування відповідно до сучасних вимог ринкової економіки призводить до загострення соціальної і демографічної ситуації в країні.

Соціальна безпека, як частина національної безпеки, - це спроможність національної економіки забезпечити створення та регулювання соціально економічних умов